

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A gyermek érdekét szolgáló közvetítői eljárások szabályozása a magyar jogrendszerben

Szerző: dr. Lehel Enikő Mária

Pilisjászfalu, 2017. május 30.

I. Bevezetés

Az emberek többsége naiv és irreális elvárással fordul bíróságokhoz remélve, hogy a bíróság majd igazságot szolgáltat számára, és ezzel a fennálló konfliktus-helyzetét megoldja, mégpedig oly módon, hogy az adott fél saját érdekének megfelelő álláspontot juttatja érvényre ítéletében. Az esetek túlnyomó részében azonban a hosszú ideig tartó pereskedést követően a felek vesztésként távoznak a tárgyalóteremből, a jogerős ítélettel egyikük sem elégedett, hiszen az esetlegesen elért előny nincs arányban a jogvitában felemésztett energiával, a befektetett pénzzel, arról már nem is beszélve, hogy a felek között fennálló üzleti és emberi kapcsolat visszavonhatatlanul megromlik.

Különösen fontos erre figyelemmel lenni olyan élethelyzetek, konfliktusok rendezése esetén, amikor szükség van a kapcsolat, a további együttműködés fenntartására, tipikusan ilyenek tekinthetők a családjogi ügyek, a házassági bontóper, a szülői felügyeleti jog gyakorlásával, gyermektartással, kapcsolattartással összefüggő jogviták. Ezekben a konfliktushelyzetekben ugyanis nem csak a résztvevők érintettek, hanem egy sokkal szélesebb kör, a tágabb család, rokonok, ismerősök, barátok és elsősorban, és talán legmélyebben a felek közös gyermeke, gyermekei. A gyermekkor ugyanis egyszeri és megismételhetetlen, köztudomású, hogy a gyermekkori élmények sokkal nagyobb hatást gyakorolnak egy ember életére, mint a később szerzett tapasztalatok. A szülői együttműködés fenntartása, a közös identitás megőrzés rendkívüli fontossággal bír a gyermek számára, akinek kiszámíthatóságra és stabilitásra van szüksége, és mindenekeelőtt szüksége van mindkét szülőjére a gyermekora teljes idejében.

A válás mint jogi eljárás azonban kiválóan alkalmas a közös identitás nyomtalan eltüntetésére, ehhez járulnak hozzá egyrészt a házasságfelek, akik nem akarnak az ügygel kapcsolatos érzelmeikkel foglalkozni, nem akarnak döntéseket meghozni, de elvárják, hogy igazságot szolgáltatassanak nekik, igazság alatt értve az érdeküknek megfelelő álláspontot, másrészt a jogi szakma képviselői, ügyvédek, bírók, akiknek

azaz az érdekük, hogy elsősorban a jog nyelvén, a jogi eljárások jól szabályozott keretei között folyjon a bontóper, vagy a szülői felügyeleti jog gyakorlása, gyermektartás, kapcsolattartás iránti per, mivel ők „nem pszichológusok”, nem feladatuk a válófélben lévő szülők lelkét gondozni. Ez az álláspont részben védhető is abból a szempontból, hogy az ötéves egyetemi jogászképzésnek nem része annak megtanulása, hogy hogyan kell krízishelyzetben lévő emberekkel kommunikálni és az érzelmeikkel kapcsolatos, folyamatokat, dinamikákat felismerni és kezelni.

Mi jelentheti fenti dilemma megoldását? Jelen cikk célja e kérdés egyik lehetséges megoldási módjának, az alternatív vitarendezési módszerek közül a mediációnak a bemutatása mégpedig abból a sajátos nézőpontból, hogy hogyan lehet érvényre juttatni ezen eljárás során, hogy a gyerek érdeke, szükségletei, biztonsága és jóléte legyen az elsődleges szempont.

Mindenekelőtt fontos kiemelni, hogy a gyermek jogainak érvényesülését a mediációs eljárás során is érvényre kell juttatni, sőt a közvetítői eljárást úgy kell lefolytatni, hogy e jogok biztosítása megelőzi a szülők egyéb jogait. A gyermek mindenképp felett álló érdeke ugyanis olyan erős alapelv, mely megelőzi a szülő neveléssel kapcsolatos jogait is. Az Alkotmánybíróság ezzel kapcsolatban már egy igen korai, a 995/B/1990 számú határozatában kimondta, hogy *„Ha a törvény szövegezése nem is teljesen, de a rendelkezéseinek lényeges tartalmát tekintve biztosítja a családon belül, - ha kell a szülők jogaihoz képest akár „pozitív diszkriminációval” is - a gyermek jogainak érvényesülését, a speciális fejlettségi fokon lévő ember - a gyermek - számára alapvető és speciális jogainak gyakorlását. Ha a szülő érdekének, jogainak korlátozására sor kerül, az gyermek érdekében történhet. Vagyis a gyermek számára előnyös megkülönböztetést jelent a szülővel szemben. Ez a pozitív diszkrimináció jelenti a speciális helyzetben lévő gyermek esélyeinek garanciáit ahhoz, hogy életben maradjon, felnőtté válhasson, maga legyen képes emberi, polgári és politikai jogai tényleges gyakorlására. Ez a gyermek „mindenképp felett álló érdeke”.*

Ezen eljárások közös pontja, hogy céljuk olyan közvetítői folyamatok lefolytatása, mely azt eredményezi, hogy a gyermek az adott konfliktushelyzetben, melynek többnyire nem is résztvevője,

hanem elszenvédője a lehető legkevésbé sérüljön, és a konfliktus úgy kerüljön feloldásra, hogy a gyermeket a jövőben ne, vagy a lehető legkevesebb sérülés érje. A mediáció szerepe tehát a gyermek lelki - sajnos esetenként - testi egészségének megőrzése, annak érdekében, hogy fejlődésére normális keretek, rendezett személyes kapcsolatok között kerülhessen sor. Ez nem csak gyermek, és a konfliktus szereplőinek érdeke, hanem összetársadalmi érdek is, hiszen számos kutatás igazolja, hogy a társadalomra is veszélye deviáns viselkedések sokszor gyermekkorban elszenvedett lelki sérülésekre vezethetők vissza. Jelen cikkben a gyermekek jogai érdekében is lefolytatásra kerülő családjogi jogvitákban lefolytatásra kerülő közvetítés szabályozásának, illetőleg a gyermekvédelmi közvetítői eljárásnak az ismertetésére kerül sor.

I. A Polgári Törvénykönyv gyermekek érdekeinek védelmére és közvetítésre vonatkozó szabályai

A 2014. március 15. napjától hatályos, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) Családjogi Könyve önálló alapelveket fogalmaz meg a családjogi jogviszonyokra vonatkozóan, amely alapelveket a családjogi konfliktusok kezelését célzó közvetítői eljárás lefolytatása során is szem előtt kell tartani. A gyermek érdekének védelme szempontjából kiemelendők a Ptk. 4:2. §-ában foglalt alapelvek, melyek szerint a családi jogviszonyokban a gyermek érdeke és jogai fokozott védelemben részesülnek, továbbá a gyermeknek joga van ahhoz, hogy saját családjában nevelkedjék, illetve ha a gyermek nem nevelkedhet saját családjában, akkor is biztosítani kell számára, hogy lehetőleg családi környezetben nőjön fel és korábbi családi kapcsolatait megtarthassa. Rendelkezik arról, hogy ezen jogokat csak törvényben meghatározott esetben, kivételesen és a gyermek érdekében lehet korlátozni.

A Ptk. 4:4. §-a mondja ki a méltányosság és a gyengébb fél védelmének elvét, miszerint a családi jogviszonyokat méltányosan és az érdekei érvényesítésében gyengébb fél érdekeit figyelembe véve kell rendezni, ezt a védelmet a családjogi jogviták rendezésénél biztosítani kell a koránál, egészségi állapotánál, illetőleg egyéb okból kiszolgáltatott helyzetben lévő családtag részére, így a gyermek

részére is. Azt, hogy a hatályos Ptk. a gyermekek jogait kiemelkedő fontosságú kérdésként tárgyalja és részletesen igyekszik szabályozni az is bizonyítja, hogy a jogszabály a „gyermek” kifejezést 536 esetben említi.

A családjogi jogvitáknál a gyermek elsődleges érdeke, hogy szülei a bontóper során felmerülő vitás kérdésekben a gyermek számára és saját maguk számára lehető legjobb megoldást megtalálva megegyezzenek, és a közöttük lévő kapcsolat továbbra is fennmaradjon. Erre ad lehetőséget a közvetítői eljárás, amelyet a házastársak a Ptk. 4:22. §-ában foglaltak szerint „a házassági bontóper megindítása előtt vagy a bontóper alatt - saját elhatározásukból vagy a bíróság kezdeményezésére - kapcsolatuk, illetve a házasság felbontásával összefüggő vitás kérdések megegyezésen alapuló rendezése érdekében közvetítői eljárást vehetnek igénybe. A közvetítői eljárás eredményeként létrejött megállapodásukat perbeli egyezségbe foglalhatják.”

A közvetítői eljárás lefolytatását tehát a felek saját elhatározásukból is kezdeményezhetik, de kezdeményezheti a bíróság is annak érdekében, hogy a felek a kapcsolatukat és vitás kérdéseiket egy konszenzuson alapuló megállapodással rendezzék.

A Ptk. 4:172. §-ában foglaltak szerint *„a bíróság indokolt esetben kötelezheti a szülőket, hogy a szülői felügyelet megfelelő gyakorlása és az ehhez szükséges együttműködésük biztosítása érdekében - ideértve a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartást - közvetítői eljárást vegyenek igénybe.”*

A kötelező közvetítés célja tehát, hogy a felek a szülői felügyelet gyakorlásának rendezéséről, a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartásról egymással együttműködve, a gyermekük, gyermekeik érdekeit figyelembe véve, megőrizve vagy újra felépítve a további együttműködéshez szükséges bizalmat és légkört, a szülői felelősséget átérezve maguk hozzanak döntést. A felek

nincsenek elzárva attól, hogy a fentiekén túlmenően egyéb kérdésekről is egyeztessenek a közvetítői eljárás során, és azokban is megállapodjanak egymással.

A Ptk. 4:177. §-ában foglaltak szerint *„a gyámhatóság, kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból, a szülői felügyeletet gyakorló szülő és a gyermekétől különélő szülő közötti megfelelő együttműködés kialakítása, a különélő szülő jogainak biztosítása - ideértve a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartást - érdekében a szülők számára közvetítői eljárás igénybevételét rendelheti el.”*

A kötelező közvetítést tehát a gyámhatóság is elrendelhet eljárása során mégpedig a szülők közötti megfelelő együttműködés kialakítása érdekében, amely magában foglalja a külön élő szülő jogainak biztosítását, legfőképpen azt, hogy gyermekével kapcsolatot tarthasson.

II. A Polgári Perrendtartás és az Illetéktörvény közvetítésre vonatkozó szabályozása

A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) lehetőséget biztosít a bíró számára arra, hogy a per bármely szakaszában megkísérelje a felek közötti vitás kérdések egyezséggel történő rendezését. Ennek keretében - amennyiben annak sikerére esélyt lát, vagy ha a felek bármelyike kéri - tájékoztatást ad a közvetítői eljárás lényegéről, igénybevételének lehetőségéről, szabályairól. A Pp. 148. §(2) bekezdésében foglaltak szerint *„ a bíróság - amennyiben annak sikerére esély mutatkozik, különösen ha a felek bármelyike kéri - tájékoztatja a feleket a közvetítői eljárás lényegéről, igénybevételének lehetőségéről és ezzel összefüggésben a szünetelés szabályairól.”* Amennyiben a felek a közvetítői eljárás eredményeként megállapodást kötnek, és azt a bírósághoz benyújtják, amennyiben a megállapodásban foglaltak a jogszabályoknak is megfelel, azt a bíróság végzéssel jóváhagyja.

A Pp. 152. § (3) bekezdése rendelkezik a kötelező közvetítői eljárás esetén alkalmazandó eljárási szabályokról, ennek értelmében a bíróság amikor a Ptk. - korábban ismertetett - 4:172. §-a alapján

kötelező közvetítői eljárás igénybevételére kötelezi a feleket, ezzel egyidejűleg a per tárgyalását felfüggeszti és határozatában felhívja a feleket arra, hogy a bírósági közvetítés lefolytatása iránti közös kérelmüket nyolc napon belül terjesszék elő a bíróságon, illetőleg amennyiben bíróságon kívüli közvetítőt kívánnak igénybe venni abban az esetben a közvetítői eljárás igénybevételére kötelező végzés másolatát csatolják a közvetítőhöz intézendő felkéréshez. Ezen túlmenően, amennyiben a félnek nincs jogi képviselője a bíróság a határozat közlésével egyidejűleg tájékoztatja a kötelező közvetítői eljárás kezdeményezésének törvényben meghatározott szabályairól.

A közvetítői eljárás igénybevételére kötelezés a későbbiekben részletezettek szerint nem azt jelenti, hogy a felek kötelesek a közvetítői eljárás lefolytatásában részt venni, ez kizárólag annyit jelent, hogy a bíró kötelezheti a feleket, hogy kölcsönösen együttműködve forduljanak közvetítőhöz és vegyenek részt az első közvetítői megbeszélésen, ahol meghallgatják a közvetítő tájékoztatóját az eljárás lényegéről, szabályairól, azaz a közvetítői eljárás megindulása és lefolytatása ebben az esetben is a felek önkéntes döntésén múlik.

A bíróság a fenti rendelkezések alapján felfüggesztett tárgyalást folytatja ha a bármelyik fél igazolja, hogy a közvetítői eljárás befejeződött, vagy azt, hogy az első közvetítői megbeszélésen részt vett, de a közvetítői eljárás nem indult meg, illetőleg a tárgyalást folytatni kell abban az esetben is, ha a közvetítői eljárás igénybevételére kötelező határozat közlésétől számított két hónap telt el anélkül, hogy a felek bármilyen igazolást becsatoltak volna.

Amennyiben a közvetítői eljárás megindult és két hónapon belül nem fejeződött be a felek közös kérelmére lehetőség van ezen határidő meghosszabbítására, ha a felek kérelmüket legkésőbb a határidő lejárta előtt nyolc nappal a bíróságnak közösen bejelentik és hitelt érdemlő módon igazolják, hogy közöttük közvetítői eljárás van folyamatban, ebben az esetben a tárgyalás mindaddig nem folytatható, amíg a közvetítői eljárás be nem fejeződik. Ha a közvetítői eljárás nem vezetett eredményre, a per a fentiekben meghatározottak szerint folytatódik, a vitás kérdésekben pedig a bíróság dönt.

A Pp. a perköltség viselési szabályokon keresztül is próbálja motiválni a feleket a peren kívüli megegyezésre, a 80. § (3) bekezdésében foglaltak szerint amennyiben a közvetítői eljárásban létrejött megállapodás ellenére a megállapodással rendezett jogvita tárgyában a felek bármelyike a bírósághoz fordul, a felperes a per eldöntésére való tekintet nélkül kötelezhető a perben felmerült valamennyi költség megfizetésére. Ez alól kivételt jelent ha a felperes kizárólag a megállapodásban foglaltak iránt, annak nem teljesítése miatt indít pert. Ezen túlmenően a (4) bekezdésben szabályozottak szerint a közvetítői eljárásban létrejött megállapodás ellenére perlekedő fél a közvetítői eljárásban a másik fél által fizetett költségeknek a megtérítésére is kötelezhető. A megállapodás nem teljesítése miatt indított perben pedig a bíróság a teljesítést elmulasztó felet szintén kötelezheti a közvetítői eljárásban a másik fél részéről felmerült költségek megtérítésére.

A Pp. 80. § (4a) bekezdése rendelkezik arról a bíróság kötelezheti a felet a másik fél közvetítői eljárásban szükségképpen felmerült költségeinek megtérítésére, ha a kötelező közvetítői eljárásban létrejött megállapodás a jogszabályoknak megfelel és ennek ellenére a fél a perben nem köt egyezséget. A (4b) szerint kötelező közvetítői eljárás esetében az a fél kötelezhető a másik fél teljes perköltségének megtérítésére, akinek önhibából eredő mulasztása miatt hiúsult meg a közvetítői eljárás, ehhez azonban a másik félnek igazolnia kell, hogy ő eleget tett a közvetítő felkérésére vagy az első közvetítői megbeszélésen történő megjelenésére vonatkozó kötelezettségének.

Végül megemlítendő, hogy a Pp. 8. § (6) bekezdésében foglaltak szerint a bíróság pénzbírsággal sújtja azt a felet, akit korábban kötelező közvetítői eljárás igénybevételére kötelezett és a közvetítő felkérése vagy az első közvetítői megbeszélés megtartása a fél önhibából eredő mulasztása miatt hiúsult meg.

Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Itv.) 2009. január 1-jétől mérsékelt illetékfizetési kötelezettség megállapításával kívánja előmozdítani a közvetítői eljárás igénybevételét.

Ha a felek az első tárgyalást követően vesznek részt közvetítői eljárásban, és az ott kötött megállapodásukat a bíróság mint egyezséget jóváhagyja, az egyébként fizetendő peres eljárás illetékek 50%-ának a közvetítő - általános forgalmi adóval növelt - díjával, de legfeljebb 50 000 forinttal csökkentett összegét kell megfizetni. A törvény az illeték minimumát is meghatározza miszerint a fizetendő illeték mértéke ebben az esetben sem lehet kevesebb a peres eljárás illetékének 30%-ánál.

III. A közvetítői törvény, mint a családi mediáció alapja

A családi mediáció alapjait a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény (a továbbiakban: Kvtv.) teremtette meg, amelynek célja a személyi és vagyoni jogokkal kapcsolatban felmerült polgári jogviták bíróságon kívüli rendezésének elősegítése.

A törvény a közvetítői eljárást a fogalmát alábbiak szerint határozza meg: „A közvetítés e törvény alapján lefolytatott olyan sajátos permegelőző, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, amelynek célja a vitában érdekelt felek kölcsönös megegyezése alapján a vitában nem érintett, harmadik személy (a továbbiakban: közvetítő) bevonása mellett a felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozása.”

Nincs lehetőség közvetítői eljárás lefolytatására, ha az ügy tárgya házasság létezésének, nem létezésének, érvényességének megállapítása, a házasság felbontásához szintén a bíróság döntése szükséges, a felek azonban a járulékos kérdésekben közvetítői eljárás keretében is megállapodhatnak. Ezen túlmenően nem lehet közvetítést lefolytatni apasági és származás megállapítására irányuló perekben, szülői felügyelet megszüntetésével kapcsolatos, gondnokság alá helyezésre irányuló eljárásokban, továbbá közigazgatási, sajtó-helyreigazítási és végrehajtási perekben, valamint alkotmányjogi panasz esetén követendő eljárásban.

A törvény a közvetítő feladataként előírja, hogy a felek közötti vitát lezáró megállapodás létrehozásában pártatlanul, lelkiismeretesen, a legjobb tudása szerint működjön közre. Ezen túlmenően rendelkezik a közvetítővé válás feltételeiről, a közvetítői névjegyzék vezetéséről. A közvetítői tevékenység folytatását a szakmai kritériumok mellett a közvetítő számára az igazságügyért felelős miniszter által a közvetítőkről és a közvetítőket foglalkoztató jogi személyekről vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaságokról vezetett közvetítői névjegyzékbe való felvétel engedélyezéséhez köti. A névjegyzékben szereplő közvetítőkön és közvetítőket foglalkoztató szervezeteken kívül - amennyiben bírósági peres vagy nemperes eljárás van folyamatban a felek között - bírósági titkár, bíró vagy rendelkezési állományba helyezett bíró is elláthat közvetítői tevékenységet.

A törvény a közvetítő eljárás részletes szabályait is rögzíti. A közvetítőt vagy közvetítőket a felek közös megegyezés alapján kérhetik fel, mely felkérésnek tartalmaznia kell nyilatkozatukat arról, hogy közös megegyezés alapján a közöttük fennálló vitás ügyet közvetítői eljárás keretében kívánják rendezni. A közvetítő elfogadó nyilatkozatában meghívja a feleket az első megbeszélésre, egyúttal tájékoztatást nyújt a képviselet lehetőségéről. A közvetítő összeférhetetlenség esetén köteles a felkérést visszautasítani, azaz nem járhat el, ha valamelyik felet képviseli, a felek bármelyikének hozzátartozója, az őt foglalkoztató jogi személynek valamelyik féllel való viszonyában többségi befolyás áll fenn, a felek bármelyikével munkaviszonyban, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban, továbbá tagsági viszonyban áll, vagy az ügyben egyébként érdekelt, elfogult.

A közvetítőt tevékenysége esetleges megszűnése után is titoktartási kötelezettség terheli minden olyan tényről és adatról, amelyről a közvetítői tevékenységével összefüggésben szerzett tudomást. A közvetítő felmerült és igazolt költségei megtérítésére tarthat igényt, valamint közvetítői díjra jogosult, melynek összegében a felek és a közvetítő szabadon állapodnak meg. A bírósági közvetítői eljárás díjmentes, a fél a közvetítő költségeinek megtérítésére sem köteles.

A törvény előírja, hogy a közvetítő kötelezettsége az első közvetítői megbeszélésen a feleket az eljárást érintő legfontosabb kérdésekről tájékoztatni. Ennek kiemelkedő jelentősége van abból a

szempontból is, hogy a közvetítőnek az eljárás ezen szakaszában lehetősége van felhívni a felek figyelmét az eljárással érintett gyermek jogaira, érdekeire. Hatékony kommunikációval a közvetítő meg tudja győzni a feleket a gyermek érdekeinek megfelelő, konszenzuson alapuló megegyezés szükségességéről, és arról, hogy erre a közvetítői eljárás teremt lehetőséget.

Amennyiben a felek a tájékoztatást követően kérik a közvetítői eljárás lefolytatását, ezt mindkét fél és a közvetítő aláírást tartalmazó írásos nyilatkozatban rögzítik.

A közvetítő az eljárás során a közvetítő a feleket részletesen meghallgatja, biztosítja, hogy a felek egyenlő bánásmódban részesüljenek, álláspontjukat kifejthessék, a rendelkezésre álló irataikat bemutathassák. Az eljárás során, amennyiben azzal mindkét fél egyetért, a szakértő díjának és költségeinek megtérítése mellett lehetőség van szakértő bevonására is. A közvetítői eljárás megindítása az elévülést megszakítja. A közvetítő eljárás eredményes befejezését követően az elévülés újból megkezdődik, eredménytelensége esetén az eljárás befejezésétől számított egy éven belül - egyéves vagy ennél rövidebb elévülési idő esetében pedig három hónapon belül - a követelés bírósági úton akkor is érvényesíthető, ha az elévülési idő már eltelt, vagy abból egy évnél - illetőleg három hónapnál - kevesebb van hátra.

A közvetítői eljárás befejeződik a megállapodás aláírásának napjával, vagy azon a napon, amelyen az egyik fél közli a másik féllel és a közvetítővel, hogy a közvetítői eljárást befejezettnek tekinti, illetőleg azon a napon, amelyen a felek egybehangzóan kijelentik a közvetítő előtt, hogy kérik a közvetítői eljárás befejezését, vagy a felek eltérő megállapodása hiányában a nyilatkozat aláírásának napjától számított négy hónap elteltével. A közvetítő a megállapodást a felek által választott nyelven írásba foglalja és a feleknek az aláírást követően átadja. A közvetítői eljárásban kötött megállapodás nem érinti a feleknek azt a jogát, hogy ugyanezen ügyben bírósághoz vagy választottbíróshoz forduljanak, azonban a törvény eltérő rendelkezése hiányában a bírósági és választottbírósi eljárásban egyik fél sem hivatkozhat a másik fél által a közvetítői eljárásban kifejtett álláspontjára, javaslatára, elismerő vagy joglemondó nyilatkozatára.

A Kvtv. szabályozza a kötelező közvetítés jogintézményét is, ami azt jelenti, hogy ha a törvényben meghatározott jogkörében eljáró hatóság vagy bíróság a vitás feleket közvetítői eljárás igénybevételére kötelezi a felek kötelesek legalább egy közvetítővel együttműködni, ennek keretében közösen a közvetítőhöz fordulni és az első közvetítői megbeszélésen részt venni. A felkérést a közvetítő - amennyiben az igazságügyért felelős miniszternek erről szóló alávetési nyilatkozatot tett - köteles elfogadni, majd a felekkel egyeztetnie kell az első közvetítői megbeszélés időpontját oly módon, hogy azon a felek részt vehessenek.

A közvetítő a fél részére igazolást állít ki, arról, hogy megjelenési kötelezettségüknek eleget tettek és az első közvetítői megbeszélésen részt vettek. Amennyiben a felek kérik a közvetítői eljárás lefolytatását az igazolás azt tartalmazza, hogy a közvetítői eljárás már megindult, de még nem fejeződött be. Előfordulhat olyan eset is, hogy csak az egyik fél működik együtt a közvetítővel, ebben az esetben a közvetítő a fél részére olyan tartalmú igazolást állít ki, amelyben szerepel, hogy a fél jelezte a közvetítői eljárás igénybe vételére vonatkozó kötelezettségét, de az első közvetítői megbeszélésen való részvétel elmaradásának oka nem e fél a közvetítővel való együttműködésének hiánya.

IV. A gyermekvédelmi közvetítői eljárás

A gyermekvédelmi közvetítői eljárásra a felek együttes kérelmére vagy a gyámhivatal kezdeményezésére a felek beleegyezésével kerülhet sor. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gytv.) 132. § (6) bekezdése értelmében - összhangban a Ptk. a 4:177. §-ában foglaltakkal - *„A gyermek és hozzátartozói közötti kapcsolattartás szabályozása vagy annak végrehajtása iránti eljárásban felmerülő konfliktus megoldására a gyámhatóság kezdeményezheti vagy a gyermek érdekében elrendelheti a konfliktusnak - a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló kormányrendeletben*

meghatározottak szerint lefolytatott - közvetítői eljárás vagy támogatott közvetítői eljárás keretében történő rendezését.”

A gyermeki jogok érvényesülését eljárása során a gyámhatóságnak, illetve a közvetítőnek egyaránt biztosítani kell. Lényeges, hogy a gyermek jogait a közvetítő, a hatóságok, vagy más szervek nem csak azzal sérthetik meg, ha - figyelmen kívül hagyva a jogszabályban rögzített gyermeki jogokat - nem megfelelő döntést hoznak, hanem azzal is, ha a döntést, vagy intézkedést elmulasztják meghozni. E körben különösen a gyermek és szülő kapcsolattartása vonatkozásában az eljáró hatóságoknak a felelőssége igen nagy, tehát eljárásuk során - ide értve elsősorban a tényállás feltárását is - különös, tehát az általános közigazgatási eljárásokban szükségesnél is nagyobb gondossággal kell eljárniuk.

A szülő (gondozó), és a kapcsolattartásra kötelezett, illetve jogosult személy tehát a jogszabályi keretek között megállapodhat a kapcsolattartás kérdéseiben, de az egyezség nem sérthet jogszabályt, illetve nem lehet ellentétes a gyermek jogaival. A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet kapcsolattartási egyezsége, illetve mediációra vonatkozó, a feleknek - helyesen - jelentős mozgásteret biztosító rendelkezéseit tehát e korlátokra figyelemmel lehet alkalmazni.

A kapcsolattartás rendezésével kapcsolatos gyámhatósági eljárásban alkalmazott közvetítői eljárás lehet a felek együttes kérelmére vagy a gyámhivatal kezdeményezésére a felek beleegyezésével igénybe vehető gyermekvédelmi közvetítői eljárás, vagy támogatott közvetítői eljárás, illetve a Ptk. 4:177. §-ában meghatározottak szerint a gyámhivatal által elrendelt kötelező gyermekvédelmi közvetítői eljárás, vagy kötelező támogatott közvetítői eljárás.

Az eljárás kezdetén a gyámhivatal tájékoztatást ad a közvetítői eljárás helyéről, menetéről. A felek együttesen jelölik ki a közvetítőt a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal Országos Gyermekvédelmi Szakértői Névjegyzékébe vagy az igazságügyért felelős miniszter által vezetett

közvetítői névjegyzékbe felvett közvetítők közül. A kijelölésről a gyámhivatal értesíti a közvetítőt, aki 8 napon belül írásban nyilatkozik annak elfogadásáról vagy visszautasításáról, valamint a kijelölés elfogadása esetén arról is, hogy nem elfogult, illetve vele szemben kizárási okok nem állnak fenn.

A közvetítő a kijelölés elfogadásától számított 15 napon belül a feleket megbeszélésre hívja meg. Az első megbeszélésen tájékoztatja a feleket az eljárás menetéről, annak lényeges elemeiről és a titoktartási kötelezettségről. A korábbi szabályozás szerint ilyenkor az eljárás 4 hónapra történő felfüggesztésére volt mód. A hatályos szabályozás ugyanígy legfeljebb 4 hónapot biztosít a felek megállapodására, ugyanakkor az eljárás nem kerül felfüggesztésre, hiszen a közvetítői eljárás lényegében az alapeljárás része lett.

Ha a felek megállapodásra törekcsenek, és közvetítőt vesznek igénybe, de a közvetítői eljárás 4 hónap alatt nem vezet eredményre, úgy a sikertelenség tényéről a közvetítő tájékoztatja a gyámhivatalt, mely az eljárást hivatalból saját hatáskörben folytatja, majd döntést hoz.

A közvetítő eljárás elrendelése esetén a közvetítő írásban jelzi a gyámhivatal részére, ha az eljárás érdemben meg sem indult. Ez esetben a közvetítői megbeszélés elmaradásától számított nyolc napon belül tájékoztatnia kell a gyámhivatalt, hogy az első közvetítői megbeszélésen egyik fél sem vett részt vagy csak az egyik fél jelent meg és a másik fél nem mentette ki magát, illetőleg nem kért újabb időpontot.

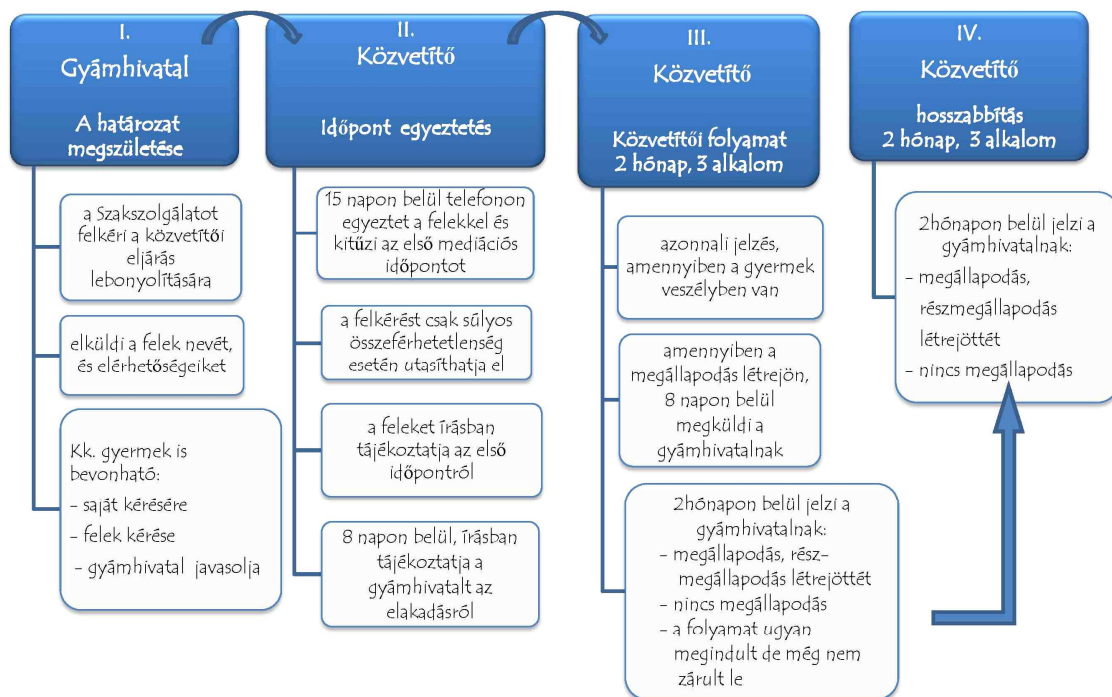
Ha a közvetítői eljárás megindításától számított két hónapon belül, a felek megállapodást, vagy részmegállapodást kötnek vagy egyértelművé vált, hogy a közvetítői eljárás megállapodás, részmegállapodás nélkül zárul, abban az esetben a mediátor erről tájékoztatja a gyámhivatalt. Ha a közvetítői eljárás már megindult, de még nem fejeződött be, a közvetítő további legfeljebb két hónap biztosítását kérheti a megállapodás, részmegállapodás létrehozásához.

Ha a felek között egyezség jön létre, azt a közvetítő írásba foglalja, melyet a közvetítő és a felek is aláírnak. A közvetítő ezt 8 napon belül megküldi a kapcsolattartást szabályozó gyámhivatalnak. A gyámhivatal a felek kérelmére az egyezséget jóváhagyja.

A közvetítő külön megállapodásba foglalja a felek közötti megegyezésnek azt a részét, amely nem tárgy a folyamatban lévő gyámhatósági eljárásnak. A közvetítő a gyámhatósági eljárás tárgya alá tartozó megállapodást, részmegállapodást - a feleknek a gyámhatósági eljárásban a döntés meghozatalára irányuló kérelmével együtt - nyolc napon belül megküldi a gyámhivatalnak, mely a felek kérelmére - szükség esetén tárgyalás megtartásával - a megállapodást, részmegállapodást, mint a felek közötti egyezséget, részegyezséget jóváhagyja. Részmegállapodás esetén a fennmaradt kérdésekről a gyámhivatal döntést hoz.

A támogatott közvetítői eljárás folyamatát közérthetően az alábbi - a Fővárosi Gyermekvédelmi Szakszolgálat által készített folyamatábra mutatja:

TÁMOGATOTT KÖZVETÍTŐI ELJÁRÁS A FŐVÁROSI GYERMEKVÉDELMI SZAKSZOLGÁLAT GYAKORLATÁBAN

A közvetítő a feleket, valamint a 12 éven felüli gyermeket minden esetben, az ítélőképessége birtokában lévő 12 évnél fiatalabb gyermeket pedig csak a felek, illetve a gyámhivatal javaslata esetén hallgatja meg. Ez összhangban áll a New York-i egyezménynek a gyermek véleménynyilvánításáról szóló 12. Cikkével Nem lehet a felek egyezségeit jóváhagyni, ha ítélőképessége birtokában lévő gyermek kifejezetten tiltakozik ellene. Egy ügyben szükség szerint több megbeszélés is tartható.

A gyermekvédelmi gondoskodással kapcsolatos hatósági ügyekben és a nevelésbe vett gyermek érdekében elrendelt közvetítés esetében az eljárás költségeit minden esetben az eljáró szerv viseli, de a kapcsolattartási ügyekben ez sajnos alanyi jogon nincs így. A 2014. márc. 15. napján hatályos módosítások értelmében ugyanis a gyermek érdekében a gyámhatóság által elrendelt vagy a kérelemre biztosított közvetítés esetén a szülők az általuk választott közvetítő által meghatározott díjat maguk térítik meg, illetve a területi gyermekvédelmi szakszolgálat által biztosított támogatott közvetítői

eljárás igénybevétele esetén a közvetítői eljárás díjaként alkalmanként a minimálbér 3%-ának megfelelő összeget fizetik meg, azonban a feleknek lehetőségük van költségmentesség engedélyezését kérni. Kizárólag a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermeket nevelő szülő jogosult ingyenesen a támogatott közvetítői eljárás igénybevételére.

Az, hogy a gyermekvédelmi közvetítői eljárások nem teljesen ingyenesek, az nyilvánvaló módon nem kedvez a közvetítői eljárások szélesebb körben történő elterjedésének. Ezen ezen eljárások díja ha nem is magas, de az ezt igénybe vevőket a díjfizetési kötelezettség önmagában is elriaszthatja az eljárás igénybevételétől.

A gyermekjóléti központ az általános gyermekvédelmi közvetítői eljáráshoz képest más szolgáltatásokat is nyújthatnak, így többek között úgy nevezett kapcsolattartási ügyeletet biztosíthat, amelynek célja, hogy a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult személy együttlétre alkalmas, semleges helyen találkozasson. Ugyanilyen körülményeket biztosíthat a gyermekvédelmi központ azokban az esetekben is, ha az önálló kapcsolattartásra a bíróság nem tartja alkalmasnak a szülőt, de ellenőrzött kapcsolattartásra igen.

Fentiekén túl a gyermekjóléti központ kérelemre, vagy a gyámhivatal kezdeményezésére gyermekvédelmi közvetítői eljárást is lefolytathat. Gyermekvédelmi közvetítést a szociális továbbképzések rendszerében szerzett minősített konfliktuskezelő végezhet, vagy olyan személy akit mediációs programon kiképeztek, illetve az ilyen programban trénerként oktatást ellátó személy. Ennek indoka az, hogy ha a hatósági alaphatározat a kapcsolattartást a kapcsolattartási ügyeletre korlátozta, úgy a feleknek többnyire már nem csak gyermekvédelmi mediációra, hanem ezzel együtt inkább konfliktuskezelésre van szüksége.

Főszabály szerint a gyámügyi eljárásban meg kell hallgatni a szülőt és más törvényes képviselőt, a gondozót, a korlátozottan cselekvőképes gyermeket, a cselekvőképességében a gyámügyi eljárásban

felmerülő jognyilatkozat tekintetében részlegesen korlátozott személyt és az ítélőképessége birtokában levő cselekvőképtelen gyermeket, továbbá minden esetben azt, akivel szemben kötelezettséget kívánnak megállapítani, valamint - szükség szerint - a gyermek más közeli hozzátartozóit.

A gyermek meghallgatását akkor lehet mellőzni, ha a meghallgatás miatti késedelem elháríthatatlan veszéllyel, vagy kárral járna. A meghallgatáshoz megfelelő környezetet kell biztosítani, illetve olyan szakembert kell igénybe venni, aki a gyermek életkori sajátosságaira is figyelemmel megfelelő módon tud a gyermekkel kommunikálni, illetve a meghallgatáson elhangzottakat kellő szakértelemmel értelmezni is tudja. A meghallgatást ezért szükség szerint a szakértői névjegyzékbe felvett szakértő bevonásával kell elvégezni. Az eljárást tehát úgy kell lefolytatni, hogy a gyermek az eljárásnak alakítója legyen. Ezt az alapelvet a mediációs eljárás során is végig szem előtt kell tartani, ugyanakkor ennek nyilvánvaló korlátja lehet, hogy a mediátor döntési kompetenciával nem rendelkezik, viszont a gyermek érdekeit az eljárás során képviselnie kell.

A mediátor ugyanakkor az eljárást a törvényi keretek között vezeti és ekként bizonyos mértékig - akár a megállapodás tartalmi kérdéseire is kiterjedő módon - irányítja is. Az eljárás során észlelt, a gyermek jogait érintő visszásságokat - főleg bántalmazás esetén - a közvetítő jelzi a gyámhivatalnak, illetve amennyiben az szükséges, úgy gyámhatósági intézkedést köteles kezdeményezni.

Az eljárás és így a meghallgatás helyszíne gyermekvédelmi közvetítői eljárás vagy kötelező gyermekvédelmi közvetítői eljárás esetén a közvetítő által, a felek igényei alapján meghatározott helyszín, illetve a támogatott közvetítői eljárás vagy kötelező támogatott közvetítői eljárás esetén a területi gyermekvédelmi szakszolgálat, a gyámhivatal vagy a család- és gyermekjóléti szolgálat, család- és gyermekjóléti központ székhelye.

A mediációnak fontos szerepe lehet a kapcsolattartással összefüggésben álló gyámügyi végrehajtási ügyekben is. A kapcsolattartás gyakorlása konfliktusforrás lehet és az állandó jelleggel akadályokba

ütközhet. Az érzelmileg túlfűtött felek között kommunikációs zavarok állhatnak fenn. Ez esetben gyermekjóléti szolgálat, vagy gyermekjóléti központ kapcsolattartási ügyelete vehető igénybe, és kérni lehet gyermekvédelmi közvetítő eljárását is.

Amennyiben a 14 év feletti gyermek befolyásmentes, önálló akarata miatt hiúsul meg a kapcsolattartás, a gyámhivatal végrehajtási eljárást felfüggeszti, mely esetben a gyermekvédelmi közvetítői eljárást szintén igénybe lehet venni, illetve a felek kérhetik a kapcsolattartás újraszabályozását, illetve annak megvonását. A közvetítő segíthet a kapcsolat helyreállításában, illetve a konfliktus kezelésében akként, hogy a gyermeknél jelentkező pszichológiai problémák feloldásában közreműködik. A gyermeknek ugyanis el kell fogadni szülei elválásának véglegességét és feldolgozni az egyik szülő részbeni hiányát, úgy hogy nem köteleződik el a szülők közötti konfliktusban, ugyanakkor mentesülnie szükséges a szülő(k) iránti harag, illetve az esetleges önvád terhe alól.

V. Összegzés

A mediáció nem csodaszer, ahhoz hogy jól működjön és minél többen igénybe vegyék a közvetítést szükség van egyfajta paradigmaváltásra az emberi gondolkodásban, mely alatt azt értem, hogy a cselekvéseink előtt tudtában kellene lennünk annak, hogy mit akarunk elérni velük, tisztában kellene lennünk saját szükségleteinkkel, vágyainkkal, értékeinkkel és céljainkkal, mások hibáztatása helyett felelősséget kellene vállalnunk döntéseinkért, sorsunkért, hiszen nem az a fontos, hogy honnan indulunk, milyen élethelyzetben vagyunk éppen, hanem az az igazán fontos, hogy hová akarunk eljutni, mi az cél, amely felé tartunk.

Egy családjogi konfliktusra vonatkoztatva mindebből az következik, hogy maguknak a konfliktusban álló feleknek, azaz a szülőknek a felelőssége az, hogy milyen döntést hoznak akár saját életük, akár gyermekeik élete szempontjából, az ő felelőségük, hogy képesek e szülőtársként együttműködni akkor is, ha már házastársként nem kötődnek egymáshoz mindezt annak tudatában, hogy ez szolgálja

gyermekük érdekét, hiszen neki az egészséges személyiségfejlődéséhez, biztonságához, jólétéhez mindkét szülőjére szüksége van.

A közös döntés meghozatalához azonban szükség van a felek közötti kommunikációra, a közöttük lévő konfliktus kezelésére, ennek egyik lehetséges módszere a mediáció, amely lehetőséget ad a feleknek, hogy valamelyest csökkentsék a konfliktus során felgyűlt keserűségeket, indulatokat, ha úgy tetszik megbékéljenek egymással, és olyan közös döntést tudjanak hozni, amely nem csak kettőjük, hanem közös gyermekük, gyermekeik érdekeit is szolgálja.

Felhasznált irodalom:

[1]Dr. Eörsi Máttyás - dr. Ábrahám Zita: Pereskedni rossz! Mediáció: A szelíd konfliktuskezelés, Minerva Kiadó, 2003

[2]Gyurkó Szilvia: Rám is gondolatok - A gyerekközpontú válás lépései, Libri Kiadó, 2015

[3]<http://birosag.hu/allampolgaroknak/mediacio/birosagi-kozvetitoi-eljaras>

[4]Kvtv. 2. §

[5]Nagy Márta: Bírósági mediáció Bába Kiadó 2011 82-83. oldal

[6]Csemáné Dr. Váradi Erika, dr. Gilányi Eszter: Alternatív vitarendezés Nemzeti Tankönyvkiadó 2011

[7]Forrás: <http://www.tegyesz.hu/file/k%C3%B6zvet%C3%ADt%C5%91i%20bemutat%C3%B3.jpg>

[8]Béky Ágnes Enikő: A gyermekek szerepe a családi jogi mediációban, különös figyelemmel az ítélőképesség kérdésére TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0024 számú projekt támogatásával készült dolgozat.

[9]dr. Mattenheim Gréta: Gyermekvédelmi és gyámügyi igazgatás főbb szabályai Gyámhatósági ügyek közös eljárási szabályai EMMI Szociális jogi osztály 2014.

[10] dr. Katonáné dr. Pehr Erika: Mediáció helye a gyermekvédelemben Az előadás elhangzott a Partner Hungary Alapítvány által szervezett konferencián (Mediációs Konferencia 2015. október 27.)